

Útmutás a leölési műveletekhez kapcsolódó cselekvési terv kidolgozásához és az optimális leölési módszer kiválasztásához

Alkalmazandó jogszabályok:

- AHL és kapcsolódó Bizottsági rendeletek (2016/429 EU és 2020/687 EU)
- ABP rendelet (1069/2009/EK)
- Az állatok leölésük során való védelméről szóló rendelet (1099/2009 EK)

A 2020/687 rendelet 12. cikk alapján az **A** kategóriájú betegség kitörését követően az illetékes hatóság (a járvány megjelenésekor haladéktalanul, vagy későbbre halasztva, ha vészhelyzeti szuppresszív vakcinázást alkalmaz) **leöli** az érintett állatállományokat.

Annak érdekében, hogy egy járvány kitörésekor a védekezés megfelelő hatékonyságú legyen a **készenléti tervben** foglaltak szerint kell eljárni. A készenléti terv elengedhetetlen a békeidőben való felkészültség biztosításához.

A leölésre vonatkozó **cselekvési terv** (szabványműveleti eljárások) az az eszköz, amely koordinálja az állatbetegség kitörésére adott választ. Ennek első pontja a cselekvési terv megírása, ami tulajdonképpen az **érintett létesítményben** történő leölés részletes megtervezése. A leölés gyors és hatékony végrehajtása érdekében a létesítményre vonatkozó valamennyi releváns adatot a lehető leghamarabb ismerni kell. (lásd melléklet)

A **cselekvési tervet a leölésért felelős illetékes hatóság dolgozza ki** a művelet tényleges megkezdése előtt. Ez a készenléti tervben meghatározott iránymutatások alapján történik, figyelembe véve az állatok leölésük során való védelméről szóló, **1099/2009/EK** tanácsi rendeletben a kábítási és leölési módszereket, valamint az állatjóléti előírások tekintetében megállapított szabályoknak való megfelelést biztosító szabványműveleteket.

A kivitelezés hatósági állatorvosok (vagy a hatósági állatorvosok felügyelete alatt) vagy képzett személyzet által (szükséges alkalmassági bizonyítványok) történik.

A vonatkozó jogszabály (1099/2009/EU rendelet 18. cikke) szerinti cselekvési tervnek a **következőket kel tartalmazni:**

- Az alkalmazni kívánt kábítási és leölési módszerek;
- Rendelkezésre álló személyzet;
- Rendelkezésre álló erőforrások (berendezések, anyagok és eszközök);
- Biológiai biztonság a leölés során;
- Pszichológiai hatás, kommunikáció a leölés előtt, alatt, után;
- Az ártalmatlanítás módszere;
- Tetemek és egyéb anyagok ártalmatlanítása (1069/2009EK);
- Tisztítás és fertőtlenítés a tetemek elszállítása után;
- A telepen esetlegesen jelen lévő más fajú egyedek kezelése;

A leölési műveletek során állatokkal kapcsolatba kerülő személyeket kifejezetten ki kell képezni az adott fajokra vonatkozóan, az állatjóléti követelményeknek való megfelelés

biztosítása érdekében. A kiürítés előtt a **személyzetnek** és az **állatorvosoknak** (mindenkinek), aki egy helyen dolgozik,—a cselekvési tervüknek megfelelően—**kiegészítő képzésben** kell részesülni a **biológiai biztonság, a zoonózisok elleni személyes védelem és a személyes biztonság**, a leölt állatok és azok kategóriáinak számbavételéhez szükséges **formanyomtatványok kitöltése, a leölési módszerek és a leölés során végzett felügyelet** tekintetében. Ez az extra képzés elvégezhető a munkanap kezdete előtt tartott eligazítás során.

A szabályok megfelelő alkalmazását biztosító hatósági állatorvosoknak megfelelő szaktudással kell rendelkezniük a választott **kábítási módszer követelményeiről, az állatokban jelentkező stressz felismeréséről, az eszmélet hiányáról vagy meglétéről**, valamint a kábítási és leölési művelet után az **állatok elhullásának megerősítéséről**. Ezen kívül az állatorvosok járványügyi vizsgálatok keretében a leölés során mintákat vehetnek az állatbetegségek terjedésének felmérésére.

A **leölési (cselekvési) tervnek** a rövid időn belül további személyzet biztosításához kapcsolódó garanciákat kell tartalmaznia. Az állatkezelő személyzetet olyan szerződéses vállalkozásoktól kell beszerezni, amelyek megbízhatóak abban a tekintetben, hogy szakképzett személyzetet biztosítsanak, vagy a képzett mezőgazdasági dolgozók tudják kezelni állataikat. A szerződéseknek és a helyszíni szemléknek biztosítaniuk kell a vállalkozások megfelelőségét. Az állatorvosi kamarával és vállalkozásokkal, valamint az állatorvosokat alkalmazó kormányzati szervekkel való kapcsolattartást is biztosítani kell annak biztosítása érdekében, hogy elegendő állatorvost lehessen mozgósítani a leölési műveletekben való részvételhez, ha az emberi erőforrások hiányoznak.

LEÖLÉSI MÓDSZEREK

(AZ ÁLLATOK LEÖLÉSÜK SORÁN VALÓ VÉDELMEÉRŐL SZÓLÓ 1099/2009 EK RENDELET I. MELLÉKLET):

- **Optimális módszer:** a módszer a legkisebb negatív hatással van az állatok jólétére, nem létezik jobb lehetőség az állatok tekintetében.
- **Suboptimális:** a módszer a rendelkezésre álló legjobb lehetőség a leölésre. Vannak más lehetőségek is, de a körülmények olyanok, hogy más módszer nem alkalmazható.
- **Marginális (nem javasolt) módszer:** jobb módszerek állnak rendelkezésre, amelyeket alkalmazni kell.

A legegyszerűbb és legolcsóbb módszer nem biztos, hogy a legjobb vagy a leetikusabb választás.

MECHANIKAI MÓDSZEREK

- **Szabadgolyós tűzfegyver:**
 - **Sebesség:** Gyors
 - **A személyzet és a helyiségek biztonsága:** Alacsony (mozgó lövedék)
 - **A szükséges személyzet létszáma:** Közepes (képzetség, engedély)
 - **Negatív állatjóléti hatások mértéke:** Magas (mozgó cél), **DE** maga a lövés és az elhullott csordatagok látványa nem okoz plusz stresszforrást az állatoknak
 - **Állatfaj:** minden (leginkább **nagytestű, kézhez nem szoktatott, legeltetett** állatok), nem praktikus kistestű állatoknál.
 - **Különleges előírások:** rendőrségi engedély, szakképzett személyzet
- **Rögzített závarzatú eszköz (behatoló/nem behatoló) (majd a gerincevelő roncsolásával történő leölés)**
 - **Sebesség:** Közepes
 - **A személyzet és a helyiségek biztonsága:** Közepes (képzés)
 - **A szükséges személyzet létszáma:** Magas
 - **Negatív állatjóléti hatások mértéke:** Közepes
 - **Állatfaj:**
 - behatoló: minden
 - nem behatoló: kérődzők, baromfik, nyúl és vadnyúl. Ügyelni kell arra, hogy **ne okozzon koponyatörést**. Csak **10 kg-nál kisebb** élősúlyú kérődzők esetében lehet alkalmazni.)
 - **Különleges előírások:** **TSE kockázat! (agyvelő roncsolása)**

GÁZ ALKALMAZÁSÁVAL JÁRÓ MÓDSZEREK

Szén-dioxid (CO₂) istálló

- **Sebesség:** Gyors
- **A személyzet és a helyiségek biztonsága:** Közepes (személyek eltávolítása, vízvezetékek fagyása)
- **A szükséges személyzet létszáma:** Alacsony
- **Negatív állatjóléti hatások mértéke:**
 - csirke esetében: közepes (izgalom, hőmérséklet);
 - sertések esetében: **magas (izgatottság)**
- **Állatfaj:** Sertés, menyétfélék, csincsillák, baromfi (kivéve kacsá és liba).
- **Különleges előírások:** sertés esetében **legalább 80%-os koncentráció, kacsák és libák** esetében **nem** megengedett; **KIVÉVE!** 1099/2009 EK 18. cikk (3) bekezdése alapján derogáció: **rendkívüli körülmények** között a hatáskörrel rendelkező **hatóság** eltérést **engedélyezhet**, amennyiben úgy ítéli meg, hogy a rendelkezéseknek való megfelelés valószínűleg érinti az **emberi egészséget** vagy **jelentősen lelassítja** egy adott betegség **felszámolásának** folyamatát. **A derogációt a leölési határozatban és az ún. leölés jelentésben fel kell tüntetni!**

Száraz jég (CO₂ szilárd formája) konténer

- **Sebesség:** Közepes
- **A személyzet és a helyiségek biztonsága:** Magas (közepes, ha szabadban vagy jól szellőző helyen használják)
- **A szükséges személyzet létszáma:** Közepes
- **Állatfaj:** Sertés, menyétfélék, csincsillák, baromfi kivéve, kacsá és liba
- **Negatív állatjóléti hatások mértéke:**
 - csirke esetében: közepes (izgalom, hőmérséklet);
 - sertések esetében: **magas (izgatottság)**
- **Állatfaj:** Sertés, menyétfélék, csincsillák, baromfi (kivéve kacsá és liba)
- **Különleges előírások:** sertés esetében **legalább 80%-os koncentráció**, Általánosságban a konténerbe kerülő élőtömeg 1,1 %-a szükséges szárazjégből a leöléshez **kacsák és libák** esetében **nem** megengedett; **KIVÉVE!** 1099/2009 EK 18. cikk (3) bekezdése alapján derogáció: **rendkívüli körülmények** között a hatáskörrel rendelkező **hatóság** eltérést **engedélyezhet**, amennyiben úgy ítéli meg, hogy a rendelkezéseknek való megfelelés valószínűleg érinti az **emberi egészséget** vagy **jelentősen lelassítja** egy adott betegség **felszámolásának** folyamatát. **A derogációt a leölési határozatban és az ún. leölés jelentésben fel kell tüntetni!**

• CO₂ gáztartály konténer

- **Sebesség:** Közepes
- **A személyzet és a helyiségek biztonsága:** Magas (közepes, ha szabadban vagy jól szellőző helyen használják)
- **A szükséges személyzet létszáma:** Közepes

- **Állatfaj:** Sertés, menyétfélék, csincsilák, baromfi, kivéve, kacsá és liba
- **Negatív állatjóléti hatások mértéke:**
 - csirke esetében: közepes (izgalom, hőmérséklet);
 - **sertések esetében: magas (izgatottság)**
- **Állatfaj:** Sertés, menyétfélék, csincsilák, baromfi (kivéve kacsá és liba)
- **Különleges előírások:** sertés esetében **legalább 80%-os koncentráció, kacsák és libák** esetében **nem** megengedett; **KIVÉVE!** 1099/2009 EK 18. cikk (3) bekezdése alapján derogáció: **rendkívüli körülmények** között a hatáskörrel rendelkező **hatóság eltérést engedélyezhet**, amennyiben úgy ítéli meg, hogy a rendelkezéseknek való megfelelés valószínűleg érinti az **emberi egészséget** vagy **jelentősen lelassítja** egy adott betegség **felszámolásának** folyamatát. **A derogációt a leölési határozatban és az ún. leölés jelentésben fel kell tüntetni!**

ELEKTROMOS ÁRAM ALKALMAZÁSÁVAL JÁRÓ MÓDSZEREK

Egyedi elektromos kábítás *(A fejen és a testen alkalmazott elektromos kábítás)*

- **Sebesség:** Közepes
- **A személyzet és a helyiségek biztonsága:** Közepes (képzett személyzet használata)
- **A szükséges személyzet létszáma:** Közepes
- **Negatív állatjóléti hatások mértéke:** Közepes (az állatok leölés előtti fogását és kezelését igényli)
- **Állatfaj:** Minden, nem praktikus kistestű állatoknál. Főleg **juh- és kecske-, valamint sertésfélék**
- **Különleges előírások:** Csak fejen alkalmazott elektromos kábítás önmagában **nem okoz halált!**

Állatkategóriák	6 hónapos vagy idősebb szarvasmarha félék	6 hónapnál fiatalabb szarvasmarha félék	Juh- és kecske félék	Sertésfélék	Csirke	Pulyka
Minimális áramerősség	1,28 A	1,25 A	1,00 A	1,30 A	240 mA	400 mA

Elektromos vízfürdő

- **Sebesség:** Magas
- **A személyzet és a helyiségek biztonsága:** Magas
- **A szükséges személyzet létszáma:** Közepes
- **Negatív állatjóléti hatások mértéke:** Közepes (az állatok leölés előtti megfogását és kezelését igényli, kacsá liba szárnycsapkodás, max 2 percig lógatva, **mellsimító** használata)

- **Állatfaj:** Baromfi.
- **Különleges előírások:** vízfürdős kábitó berendezésre előírt elektromossági követelmények:

Frekvencia (Hz)	Csirke	Pulyka	Kacsa és liba	Fürj
< 200 Hz	100 mA	250 mA	130 mA	45 mA
200-tól 400 Hz-ig	150 mA	400 mA	Nem engedélyezett	Nem engedélyezett
400-tól 1 500 Hz-ig	200 mA	400 mA	Nem engedélyezett	Nem engedélyezett

MÁS MÓDSZEREK

Halálos injekció

- **Sebesség:** Lassú
- **A személyzet és a helyiségek biztonsága:** Közepes (képzett személyzet használata)
- **A szükséges személyzet létszáma:** Magas
- **Negatív állatjóléti hatások mértéke:** Közepes (az állatok leölés előtti fogását és kezelését igényli)
- **Állatfaj:** minden
- **Különleges előírások:** Nagy humán erőforrás, szaktudás igény (egy kb 3000-es baromfiállományhoz minimum 3-4 állatorvos és a segédszemélyzet szükséges)